

В означених умовах наявність значної кількості різноманітних посередників, які практично не дозволяють виходити на ринок виробнику, призводить до значного росту цін. Отже, в січні 2000 року ціни в мукомольній та комбікормовій промисловості зросли на 8,6 % при цьому продукція мукомольно-круп'яної промисловості подорожчала на 10,2 %. Продукція харчової промисловості подорожчала на 2,8 %, зокрема хлібопекарська – на 7,4 %, макаронна – на 3,6 %, молочна – на 3,5. Це не сприяє розвитку галузей в цілому.

З урахуванням взаємозв'язків, які характерні для продовольчих циклів, можливо означити етапи розвитку підприємницької діяльності в харчовій промисловості на базі корпоративного управління фірмами на основі об'єднання їх виробничих, наукових та комерційних інтересів.

Перший етап розвивається на фоні обмежень за кількістю і якістю постачання ресурсами від первинних виробників (сировини), деформованої матеріально-технічної бази, неповним задоволенням мінімальних фізіологічних потреб у продуктах харчування населення.

Економічна основа – розвиток об'єктів малої та середньої потужності, реконструкція діючих великих. Організаційно-правові форми відповідають початковим етапам формування ринкових відносин – одноосібне володіння, партнерство і перехід форми (товариства).

УДК 330

О.Ю. Григор'єв, І.С. Мисакович

Національний університет “Львівська політехніка”

СИСТЕМИ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ І ЗА КОРДОНОМ

© Григор'єв О.Ю., Мисакович І.С., 2001

Розглядаються питання сертифікації в Україні і за кордоном, сформовано алгоритм дій, які повинні здійснюватись під час сертифікації виробничої продукції.

The problems of certification in Ukraine and abroad are considered, the algorithm of actions, which take place in the certification of manufacturing products.

Система сертифікації по параметрах безпеки і екологічності (ДЕРЖСТАНДАРТ). Ця система є однією з найбільш розвинутих у методичному і практичному планах. Вона прийнята Держстандартом України у 1992 р. і націлена, головним чином, на проведення обов'язкової сертифікації продукції і послуг по параметрах безпеки і екологічності. Проте в системі може проводитися і добровільна сертифікація на відповідність будь-яким НТД (за домовленістю між органом по сертифікації і заявником).

Система поширюється на продукцію, у державних стандартах на яку встановлені вимоги щодо гарантування безпеки життя, здоров'я або майна громадян, охорони довкілля, а також на засоби, що гарантують безпеку життя і здоров'я громадян. Реалізація й імпорт такої продукції в країні без сертифіката і знака відповідності забороняються.

Істотним обмеженням сертифікаційних робіт у системі є те, що вона (відповідно до Закону “Про захист прав споживачів”) поширюється тільки на продукцію, яка поступає в особисте індивідуальне споживання. Промислова продукція залишається поза полем зору.

У 1992 р. затверджені основні НТД системи ДЕРЖСТАНДАРТ: “Основні положення”, “Вимоги до органа по сертифікації і порядок його акредитації”, “Порядок

проведення сертифікації продукції. Загальні положення“, “Вимоги до іспитових лабораторій і порядок їхньої акредитації”, “Правила ведення Державного реєстру системи”, “Сертифікація послуг. Основні положення і порядок проведення”. Розроблено також документи щодо перевірки виробництва продукції, що сертифікується (за допомогою сертифікації й атестації виробництва або сертифікації системи якості у виготовлювача). Документи системи постійно обновляються і доповнюються.

Робота з сертифікації продукції в системі ДЕРЖСТАНДАРТ починається з того, що заявник (звичайно, це виготовлювач) подає в орган по сертифікації декларацію-заявку. Орган по сертифікації її розглядає і повідомляє заявнику, в якій іспитовій лабораторії (центрі) будуть проводитися іспити його продукції, а також, ким буде виконана сертифікація (атестація) виробництва (якщо це передбачено схемою сертифікації). При відсутності в даний момент акредитованої іспитової лабораторії (центру) Держстандарт України повинний визначити можливість, місце, терміни й умови проведення іспитів, що забезпечують об'єктивність їхніх результатів.

Зразки для іспитів і необхідної технічної документації заявник спрямовує в зазначену іспитову лабораторію (центр). Після проведення іспитів (при наявності позитивних результатів) лабораторія направляє протокол іспитів в орган по сертифікації.

Орган по сертифікації, отримавши протокол(и) іспитів, сертифікат (атестат) виробництва або сертифікат системи якості (якщо це передбачено схемою сертифікації), оформляє сертифікат відповідності і реєструє його в Державному реєстрі системи. Він же встановлює термін дії сертифіката [з врахуванням терміна дії НТД на продукцію, терміна, на який сертифіковано (атестоване) виробництво або сертифікована система якості, але не більш ніж на три роки].

Сертифікат може видаватися на тип виробу, кожний виріб, партію продукції. У тому випадку, якщо вироби випробовувались по окремих параметрах у різних акредитованих іспитових лабораторіях (центрах), сертифікат відповідності видається заявнику при наявності всіх протоколів з позитивними результатами іспитів. У сертифікаті, що видається, перераховуються всі протоколи іспитів з вказівкою лабораторій (центрів), що видавали ці протоколи.

Якщо сертифікат відповідності видається на виріб або на партію продукції, орган по сертифікації (як правило, за його дорученням – виготовлювач, постачальник) маркує вироби або упакування, тару, супровідну документацію знаком відповідності.

Інспекційний контроль за стабільністю характеристик сертифікованої продукції в системі ДЕРЖСТАНДАРТ здійснюють органи по сертифікації із залученням, як правило, територіальних органів Держстандарту України, вповноважених на проведення контролю. У інспекційному контролі можуть брати участь товариства споживачів і торгової інспекції. Головною науковою організацією в системі сертифікації ДЕРЖСТАНДАРТ Р є ВНДІС Держстандарту України, що, зокрема, веде довідник “Система сертифікації ДЕРЖСТАНДАРТ. Акредитовані іспитові лабораторії. Довідник”.

У систему сертифікації ДЕРЖСТАНДАРТ входять п'ять підсистем, три з яких створені, дві – підлягають створенню.

Система сертифікації СовАСК. СовАСК – це міжнародна громадська організація, що об'єднує спеціалістів в області якості і сертифікації, колективи підприємств та організацій різноманітних галузей промисловості. У цій організації в 1992 р. заснована система добровільної сертифікації (система сертифікації СовАСК), у рамках якої проводиться сертифі-

кація продукції і систем якості; акредитація органів по сертифікації; іспитових лабораторій і центрів; проводяться іспити продукції; підготування й атестація експертів-аудиторів.

У 1992 р. укладена угода про спільну діяльність між Держстандартом України і СовАСК, по якому обидві організації домовилися взаємно визнавати результати іспитів і сертифікації продукції, послуг і систем якості, проведених у рамках систем сертифікації ДЕРЖСТАНДАРТ і СовАСК. При цьому встановлено, що при сертифікації продукції і послуг по показниках, які відносяться законодавством до обов'язкових, іспити проводяться в лабораторіях (центрах), акредитованих у системі ДЕРЖСТАНДАРТ. Продукція маркується в цьому випадку сертифікаційними знаками обох систем.

Нормативною базою системи сертифікації СовАСК є 12 НТД (РД 001-92 - РД 012-92), що стосуються основних положень системи сертифікації СовАСК, положень про знаки відповідності і про орган по сертифікації, порядку проведення сертифікації продукції, систем якості, атестації виробництв, акредитації органів по сертифікації й іспитових лабораторіях (центрів) тощо.

У цілому система сертифікації СовАСК гармонізована з системою ДЕРЖСТАНДАРТ і розвивається за аналогічними правилами.

Послідовність проведення сертифікаційних робіт у принципі така ж, як і в системі ДЕРЖСТАНДАРТ.

У найближчі роки повинно бути завершено створення ряду самостійних систем сертифікації в рамках Держстандарту (для устаткування атомної енергетики), Держміськтехнагляду (для гірничошахтного устаткування, рудникових електротехнічних виробів, вибухових матеріалів і пристроїв для вибухових робіт, судів під тиском і вантажопідйомних машин), Державіанагляду (для повітряних судів і їхніх складових частин), Морського реєстру (для морських цивільних судів, суднових холодильних установок, вантажопідйомних пристроїв і контейнерів), Річкового реєстру (для річкових і маломірних судів), Держкомсанепідемнагляду (для продовольчої сировини, харчових продуктів, матеріалів і виробів, що контактують із ними або людиною, а також послуг підприємств громадського харчування), Мінздраву (для лікарських препаратів, послуг космічних салонів і перукарських).

Перераховані органи нагляду і керування в Україні, що очолюють відповідні сертифікаційні системи єдиної національної системи, будуть, по суті, виконувати в них роль національних органів по сертифікації. Необхідно тільки укласти відповідні угоди між ними і Держстандартом України, що має статус національного органу по сертифікації продукції і послуг у країні. Прикладом може служити угода про порядок проведення робіт з сертифікації в галузі будівництва, укладена в 1992 р. Мінбудівництва і Держстандартом України.

У багатьох випадках перевірка стабільності виробництва продукції у виготовлювача є обов'язковою умовою укладання договору купівлі-продажу між фірмами. Вона передбачена як обов'язкова в найбільш престижної для споживача п'ятої схемі сертифікації продукції по класифікації ІСО.

В рамках національної системи сертифікації в нашій країні перевірка стабільності виробництва може здійснюватись або сертифікацією системи якості, або сертифікацією (атестації) виробництва. Виготовлювач, який бажає зробити перевірку, сам вибирає засіб і вказує його у заявці, що подається в національний орган по сертифікації. У рамках міжнародних систем або угод по сертифікації перевірка стану виробництва здійснюється відповідно до вимог, встановленими цими системами або угодами.

Сьогодні питання сертифікації систем якості і виробництв регламентовані як у системі сертифікації ДЕРЖСТАНДАРТ, так і в системі СовАСК.

У документах обох систем установлюється, що сертифікація (атестація) виробництв є складовою і невід'ємною частиною процедури сертифікації систем якості, але може бути і самостійною діяльністю при реалізації п'ятої схеми (моделі) сертифікації продукції.

Під сертифікацією системи якості у виготовлювача розуміють дії акредитованої організації (третьої сторони), які доказують, що система якості відповідає обраної моделі, регламентованої стандартами (наприклад, стандартами ІСО, євронормами або іншими нормативними документами), заявленими виготовлювачем (споживачем). Іншими словами, оцінка системи якості – це порівняння фактичної інформації про систему якості (елементів системи якості у виготовлювача) з обраною моделлю системи якості.

Сертифікація системи якості проводиться органом по сертифікації і містить такі етапи: подачу заявки на сертифікацію системи якості, проведення попередньої оцінки, проведення сертифікаційної перевірки, затвердження коригувальних впливів і наступної перевірки, видачу сертифіката.

Центральним моментом у діяльності по сертифікації систем якості є заповнення виготовлювачем анкети, направленої йому органом по сертифікації, а потім перевірка групою незалежних експертів повноти заповнення анкети і відповідності поданих документів вимогам обраної моделі.

Виданий сертифікат на систему якості підтверджує виготовлювачу, що він розробив, впровадив і експлуатує систему якості, що відповідає вимогам, які встановлені в обраній моделі з врахуванням специфіки виробництва. Це документ є достатньо важливим, оскільки збільшує довіру замовників і споживачів до сертифікованої продукції, є свідомством надійності і перспективності виготовлювача.

Під сертифікацією (атестацією) виробництва у виготовлювача розуміють дії акредитованої організації (третьої сторони), що доказують, що керування виробництвом і використання устаткування забезпечують стабільність визначених показників якості продукції, що випускається.

Сертифікація (атестація) виробництва (якщо вона передбачена схемою сертифікації) виконується акредитованим органом по сертифікації до видачі сертифіката на продукцію.

При сертифікації (атестації) виробництва виконуються:

- оцінка готової продукції в сфері експлуатації (реалізації) і аналіз дефектів;
- перевірка технологічної системи, включаючи технологічні процеси, вантажно-розвантажувальні роботи, збереження і пакування;
- перевірка системи технічного обслуговування і ремонту, включає технічне обслуговування і ремонт устаткування й оснащення;
- перевірка системи технічного контролю й іспитів містить вхідний контроль, приймально-здавальні іспити, контрольні іспити (кваліфікаційні, періодичні, типові);
- перевірка стану атестації контрольно-випробувальних підрозділів, іспитового устаткування і методик випробувань, а також ступеня відповідальності робітників за забезпечення якості продукції.

Склад об'єктів перевірки, вимог до них і процедур перевірки встановлюється в методиці сертифікації конкретного виробництва, що повинна забезпечувати: однозначність і обґрунтованість правил, методів і вимог; відтворюваність одержуваних результатів; доступність методів перевірок. Методику сертифікації виробництва розробляє за заявкою

підприємства орган, що проводить цю сертифікацію акредитованний у встановленому порядку Держстандартом України.

Перевірку виробництва відповідно до розробленої методики здійснює комісія експертів-аудиторів, сформована органом по сертифікації. Комісія складає і підписує акт та звіт за результатами перевірки конкретного виробництва.

Підприємства-заявники на етапі впорядкування заявки на сертифікацію продукції й органи по сертифікації при підготовці рішень по них повинні керуватись технічними і економічними критеріями доцільності проведення сертифікації виробництва при сертифікації продукції.

Якщо результати перевірки, відображені в акті атестації позитивні, орган по сертифікації видає виготовлювачу сертифікат виробництва за встановленою формою, в якому засвідчується, що стан виробництва у виготовлювача забезпечує стабільність показників, контрольованих при сертифікації продукції. Термін дії атестату встановлюється, враховувати специфіку виробництва у виготовлювача, але не більш ніж на три роки.

Підприємство-виготовлювач, якому виданий сертифікат виробництва, вноситься в Державний реєстр. Виробництво вважається сертифікованим з моменту реєстрації сертифікату; протягом терміна дії зазначеного документа стан виробництва перевіряється у виготовлювача.

Подальший розвиток сертифікації в Україні буде супроводжуватися швидким розширенням сфер її впливу. Будуть сертифікуватись (крім продукції, процесів, послуг) нові об'єкти, наприклад, різноманітні види майна для цілей акціонування, інвестування, кредитування, страхування, купівлі-продажу, арбітражу, оподатковування, інших цілей. Сертифікація як вид діяльності все в більшому ступені буде спиратися на міжнародний досвід і співробітництво, сприяючи підвищенню якості і конкурентоспроможності вітчизняної продукції і послуг.

1. *Предприятие на внешних рынках: Внешнеторговое дело.* // Под. ред. проф. С.И. Долгова. – М., 1997. 2. *Методические документы ИСО/МЭК по сертификации продукции, оценке систем обеспечения качества продукции и аккредитации испытательных лабораторий.* – М.: Стандарты, 1988. 3. *Система сертификации ГОСТ. Порядок проведения сертификации продукции.* – М.: ВНИИС, 1994.

УДК 330

І.М. Застріжна

Львівська комерційна академія

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В СПОЖИВЧІЙ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

© Застріжна І.М., 2001

Обґрунтовується необхідність створення кооперативних підприємств підприємницького характеру, характеризуються основні проблеми і напрямки впровадження принципів підприємництва в господарську діяльність підприємств споживчої кооперації країни.

The necessity of founding of cooperative enterprises of entrepreneurship type and the characteristics of main problems and direction of introduction of principles of entrepreneurship into the business activities of enterprises of consumer cooperation of Ukraine are grounded.